

ดนตรีในกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค
**MUSIC ACCOMPANIMENT FOR THE THAI ROYAL LAND
PROCESSION**

นพพล ไชยสน^{1*}, ธัญญลักษณ์ อุบลเลิศ², ญาณเวทย์ เหมือนพร้อม³

Noppon Chaiyason^{1*}, Thanyaluk Ubonlert², Yannawate Meunprom³

^{1*} อาจารย์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม 44150 ประเทศไทย

^{1*} Lecturer, The College of Music Mahasarakham University, Mahasarakham Province, 44150, Thailand

^{2,3} อาจารย์ วิทยาลัยนาฏศิลปร้อยเอ็ด สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จังหวัดร้อยเอ็ด 45000 ประเทศไทย

^{2,3} Lecturer, The College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute, Roi Et Province, 45000, Thailand

E-mail address (Corresponding author): *www.nnn-14_nop@hotmail.com

รับบทความ : 4 ตุลาคม 2565 / ปรับแก้ไข : 25 พฤศจิกายน 2565 / ตอรับบทความ : 15 ธันวาคม 2565

Received : 4 October 2022 / Revised : 25 September 2022 / Accepted : 15 December 2022

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2022.80

ABSTRACT

The royal land procession is a procession that was conducted by land use or on the road of the King. The oldest archaeological evidence on the mainland of Southeast Asia was found in a low relief carving on the wall of the outer crooked balcony on the south side of Angkor Wat, the largest religious monument in the world in the Kingdom of Cambodia. It revealed the musical instruments in the procession of King Suryavarman II in the 17th century. For Thai historical records, the evidence was first found in literature since the Sukhothai era as a capital city, then it became clearer between the continuing period of Ayutthaya to Rattanakosin, especially in the archives written by foreigners and various types of royal chronicles. Currently, there are two main groups of music that appear in the royal land procession: the fanfare group and an instrument group, which both consists of traditional and western music. The music has symbolic and ritual significance to the procession. It, therefore, is classified and glorified as one to honor the king, as well as to enhance the greatness of Thai royal ceremony, indicating the royal status, and royal power and to show the majesty of the monarch or the mighty sovereignty, which can find no one equal.

Keywords : Music ensemble, Royal ceremony, Thai royal land procession

บทคัดย่อ

กระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค เป็นขบวนเสด็จพระราชดำเนินทางสถลวิถีหรือทางบกของพระมหากษัตริย์ โดยปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีที่เก่าแก่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป คือภาพแกะสลักนูนต่ำ บนผนังระเบียงคดชั้นนอกทางด้านทิศใต้ของปราสาทนครวัด ที่แสดงเครื่องดนตรีประกอบในวีวกระบวนเสด็จพระราชดำเนิน ของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 พุทธศตวรรษที่ 17 สำหรับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของไทยปรากฏหลักฐานในทางวรรณคดี มาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี และมีความชัดเจนมากขึ้นในสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะ ในบันทึกจดหมายเหตุของชาวต่างชาติและพระราชพงศาวดารต่าง ๆ ปัจจุบันดนตรีที่ปรากฏในกระบวนพยุหยาตรา ทางสถลมารค มีอยู่ด้วยกัน 2 กลุ่มใหญ่ คือกลุ่มเครื่องประโคมและกลุ่มเครื่องบรรเลง ซึ่งประกอบด้วยดนตรีแบบดั้งเดิม และดนตรีแบบอย่างตะวันตก ซึ่งดนตรีเหล่านี้มีความสำคัญทั้งในด้านสัญลักษณ์และพิธีกรรม เมื่อพระมหากษัตริย์ เสด็จหรือยตราออกไปที่ใด จึงมักจะมีเสียงดนตรีประโคมบรรเลงรับส่งเสด็จทุกครั้ง ดนตรีจึงจัดได้ว่าเป็นเครื่องประโคม ประกอบพระราชอิสริยยศอย่างหนึ่งของพระมหากษัตริย์ ใช้เชิดชูพระเกียรติยศ ตลอดทั้งเป็นเครื่องเสริมสร้างความยิ่งใหญ่

ให้กับพระราชพิธีนั้น ๆ บ่งบอกถึงพระราชฐานะ พระราชอำนาจ และแสดงถึงพระบรมเดชานุภาพอันเกรียงไกรของพระมหากษัตริย์ ซึ่งหาผู้ใดเสมอเหมือนมิได้

คำสำคัญ : ดนตรี, พระราชพิธี, กระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค

บทนำ

ราชอาณาจักรไทยมีความเจริญรุ่งเรืองเรื่องราวสืบมาโดยลำดับ อันเนื่องมาจากความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ที่ดำรงอยู่เคียงคู่กับสังคมไทยมาช้านาน สถาบันพระมหากษัตริย์ถือเป็นสถาบันหลักที่มีคุณูปการและมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการสร้างประเทศ ตลอดจนเป็นส่วนสร้างความเจริญมั่นคงแก่ประเทศชาติ และนำความผาสุกร่มเย็นมาสู่อาณาประชาราษฎร์ทั่วทุกหมู่เหล่าสืบเนื่องมาตั้งแต่โบราณ ตลอดระยะเวลาอันยาวนานนับแต่อดีตราบจนถึงปัจจุบัน ศิลปวัฒนธรรม จารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาติ ได้ถูกสร้างสรรค์จากบรรพบุรุษส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่นอย่างมีระเบียบแบบแผนและงดงาม ความร่ำรวยทางวัฒนธรรมของชาติไทยนั้น จึงเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองไขว่คว้าที่แฝงไปด้วยภูมิปัญญาและความเป็นชาติที่มีอารยธรรมเก่าแก่มาช้านาน กลายเป็นรากฐานสำคัญขององค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาอันมีคุณค่ายิ่งของชนชาติไทยในแขนงต่าง ๆ ที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์และทำนุบำรุงมาโดยตลอด โดยเฉพาะด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีในราชสำนัก ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์และขุนนางชั้นสูงมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์พระราชพิธีและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติไทยมาตั้งแต่อดีต ทั้งพระราชพิธีเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์โดยตรงและพระพระราชพิธีทางศาสนา ล้วนมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำในการปฏิบัติทั้งสิ้น

ดนตรี ถือเป็นเครื่องประกอบพระอิสริยยศคืออย่างหนึ่งของพระมหากษัตริย์ ใช้เชิดชูพระเกียรติยศ ตลอดทั้งเป็นเครื่องเสริมสร้างความยิ่งใหญ่ให้กับพระราชพิธีนั้น ๆ บ่งบอกถึงพระราชฐานะ พระราชอำนาจ และแสดงถึงพระบรมเดชานุภาพอันเกรียงไกรของพระมหากษัตริย์ (Pleinsri, 2015, p. 193) เช่นเดียวกับ Manolopoulou (2022, p. e015) ที่ระบุไว้คือ ไม่ว่าจะเป็นศัตรูหรือพันธมิตร การปรากฏตัวของผู้นำและนักบวชของจักรวรรดิต่อหน้าสาธารณชนก็มีความสำคัญต่อการสร้างภาพลักษณ์ ดังนั้น การนำดนตรีมาบรรเลงประกอบในพระราชพิธีสำคัญ โดยเฉพาะใช้ประกอบในกระบวนเสด็จพระราชดำเนินยาตราของพระมหากษัตริย์ในแต่ละยุคสมัย จึงทำให้พระราชพิธีนั้น ๆ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นตามคติความเชื่อที่ยึดถือมาแต่โบราณ บทความนี้ได้นำเสนอประเด็นที่ควรศึกษา ประกอบด้วยดนตรีประกอบขบวนพยุหยาตราทางสถลมารคในสมัยโบราณ จนถึงพุทธศักราช 2562 พร้อมสรุป อันมีหลักการสำคัญต่อไปนี้

ดนตรีประกอบกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารคในสมัยโบราณ

คำว่า “กระบวนพยุหยาตรา” หมายถึงกระบวนเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์ ที่จัดเป็นริ้วกระบวนแห่ตามโบราณราชประเพณี มีทั้งกระบวนแห่เสด็จพระราชดำเนินโดยทางบกหรือสถลวิถีและทางน้ำหรือชลวิถี กระบวนเสด็จพระราชดำเนินโดยสถลวิถีเรียกว่า “กระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค” กระบวนเสด็จพระราชดำเนินโดยชลวิถีเรียกว่า “กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค” ซึ่งการเสด็จโดยกระบวนหลังนี้ ในสมัยปัจจุบัน ได้มีการจัดให้มีขึ้นหลายครั้ง ผิดกับกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค ที่หาชมได้ยากกว่า (Office of the Learning Park, 2007, online) โดยมีการนำดนตรีมาประกอบในกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารคมาตั้งแต่ยุคโบราณอายุนับพันปี ซึ่งตามหลักฐานสำคัญที่ปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมภูมิภาคแถบนี้เก่าแก่ที่สุดคือ ในสมัยเมืองพระนคร (กัมพูชา) สมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สมัยเมืองพระนคร (กัมพูชา)

หลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญปรากฏเป็นภาพแกะสลักนูนต่ำบนผนังระเบียงคดชั้นนอกทางด้านทิศใต้ของปราสาทนครวัด ที่ถูกสร้างขึ้นในรัชกาลของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ในพุทธศตวรรษที่ 17 อันเป็นที่ที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับกองทัพและพระราชกรณียกิจสำคัญของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 รวมทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับแดนนรก สวรรค์ ภาพในริ้วกระบวนเสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารคดังกล่าว แสดงรายละเอียดการบรรเลงดนตรีประกอบริ้วกระบวนในพระราชกรณียกิจหลายชิ้น หนึ่งในนั้นคือภาพสลักคนเล่นกรับ โดยสันนิษฐานว่าเป็นเจ้าพนักงานตีกรับในริ้วกระบวนพร้อมพนักงานลั่นกระดิ่ง และตีกังสดาล ล้วนเป็นเครื่องมงคลอย่างหนึ่งของศาสนาพราหมณ์ฮินดู ใช้สำหรับประโคมในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ และใช้ตีส่งอาณัติสัญญาณหรือใช้ประโคมในพระราชพิธีหลวงทั้งสิ้น (Chaiyason, 2019, p. 159)

ภาพ 1 ภาพสลักริ้วกระบวนเสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารคของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ที่ผนังระเบียงคด ปราสาทนครวัด พุทธศตวรรษที่ 17 (ซ้ายไปขวา) ตีกรับคู่, ลั่นกระดิ่ง, ลั่นกระดิ่ง, ตีกังสดาล
ที่มา : Chaiyason, 2019, p. 159.

จากภาพ 1 แสดงให้เห็นถึงลักษณะเด่นของการนำเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีประโคม มาบรรเลงประกอบริ้วกระบวน โดยมีภาพสลักพราหมณ์แคะ กับเหล่าหมู่พราหมณ์กำลังทำหน้าที่ประโคมดนตรีในริ้วกระบวน ซึ่งลักษณะของพราหมณ์แคะที่ใช้มือขวาจับวัตถุ หากพิจารณาจากการวางนิ้วแล้วน่าจะเป็นลักษณะของการจับเครื่องดนตรีเนื่องจากวัตถุที่อยู่ในมือมีลักษณะเรียวกะทัดรัด จึงสันนิษฐานว่าเป็น “กรับคู่” ซึ่งคล้ายกับ “กรับพวง” เครื่องส่งอาณัติสัญญาณในริ้วกระบวนในพระราชพิธีของไทยในปัจจุบัน ส่วนมือขวาที่แบกสิ่งของไว้บนบ่า สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นของหนัก โดยมีลักษณะคล้ายคอปิณหรือมัดหวาย และพราหมณ์อีกสองคนกำลังลั่นกระดิ่ง

สมัยสุโขทัย

หลักฐานจารีกรรณคดีในสมัยสุโขทัย เรื่องเตมูมิถา หรือไตรภูมิถา พระราชนิพนธ์ในพระมหาธรรมราชาที่ 1 ต่อมาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเปลี่ยนชื่อหนังสือเล่มนี้เป็น “ไตรภูมิพระร่วง” เพื่อยอพระเกียรติพระร่วงเจ้าแห่งวงศอาณาจักรสุโขทัยให้คู่กับหนังสือสุภาสิตพระร่วง โดยต้นฉบับไตรภูมิพระร่วง เป็นใบลานจำนวน 10 ผูก จารด้วยอักษรขอมไทยสุโขทัย พระมหาช่วย วัดปากน้ำ (ปัจจุบันคือวัดกลาง จังหวัดสมุทรปราการ) ได้จารขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อปีพุทธศักราช 2321 โดยได้นำเนื้อหาในจารีกรมาจัดประเภทหมวดหมู่ สามารถจัดแบ่งเนื้อหาได้ทั้งหมด 11 บท หนึ่งในนั้นคือบทที่ 5 บทแดนมนุษย์ เรื่องจักรวรรตนะ (จักรแก้ว) ที่มีการกล่าวถึงเครื่องดนตรีประกอบในริ้วกระบวนตามเสด็จพระราชดำเนินของพระยามหาจักรพรรดิราช ที่ตั้งงามราวกับขบวนเสด็จพระราชดำเนินของท้าวสักกะเทวราช (พระอินทร์) ไว้ค่อนข้างที่จะหลากหลายและครบทุกประเภท ตั้งเนื้อหาความว่า

“...คนที่หลายต่างมีใจแหม่มชื่นรื่นเรียงยิ่งนัก มีการแต่งตัวมาชมกจักรแก้วนั้น แล้วขับร้อง และมีเสียงพาทย์ เสียงพิณ แตร สังข์ กลองใหญ่ น้อย ฉิ่ง ฉาบ บัณเฑาะว์ ทั้งไพเราะและวังเวง บางคนตีกลอง ตีพาทย์ ตีฆ้อง ตีกรับ บางคน ตีตีพิณ สีซอ ตีฉิ่ง จั๊วะระบำรำเต้น เสียงสรรพดนตรีดังครื้นเครง ก็กักอง ดั่งแผ่นดินจะถล่มทลาย คนทั้งหลายผู้เป็นบริวารตามเสด็จพระยามหาจักรพรรดิราชไปในกลางอากาศนั้น งานนักหนาตั้งเทวดาทั้งหลายผู้เป็น บริวารของพระอินทร์...” (The Fine Arts Department, 2012, online)

จากเนื้อความในเรื่องจักรัตนะ ที่พรรณนาถึงผู้เล่นเครื่องดนตรีในบริวารของพระยามหาจักรพรรดิราช ว้างดงาม เถกเช่นริ้วกระบวนยาดราของพระอินทร์ หากพิจารณาเปรียบเทียบกับขบวนพยุหยาตราของพระมหากษัตริย์ ซึ่งประกอบด้วย ไพร่พลจำนวนมากทั้งช้าง ม้า ขุนนาง ข้าราชการบริพารน้อยใหญ่ ห้อมล้อมด้วยเครื่องอภิรมย์ สมชาย แม่ทอง แม่ลาว เสียงดนตรีประโคมดังกึกก้องอย่างวิจิตรพิสดาร ซึ่งแสดงคติธรรมนิยมอันเป็นสัญลักษณ์แทนสมบัติ คู่พระบารมีของกระบวนเสด็จพระยามหาจักรพรรดิราช และถือเป็นเครื่องแสดงพระเดชานุภาพของพระมหากษัตริย์ผู้เปรียบ ประดุจพระยามหาจักรพรรดิราช ตามบทพระราชนิพนธ์ในพระมหาดรรชนีราชาที่ 1 เรื่อง ไตรภูมิพระร่วง (The Fine Arts Department, 2012, pp. 105-106)

สมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์

ในสมัยอยุธยาเริ่มปรากฏหลักฐานชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในบันทึกจดหมายเหตุของชาวต่างชาติและพระราชพงศาวดารต่าง ๆ การจัดกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารคในสมัยนี้ ส่วนใหญ่จัดกระบวนพยุหยาตราทัพเพื่อกรีธาออกไปทำศึกสงคราม ซึ่งนอกเหนือจากเพื่อการทำศึกสงคราม ยังทรงให้มีการจัดกระบวนพยุหยาตราอย่างใหญ่โตในการเสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ด้วย เช่นเดียวกับกระบวนพยุหยาตราอย่างการรบ สาเหตุที่ต้องจัดกระบวนทัพที่ใหญ่โตเอกรีก ก็เพื่อให้ราษฎรได้เห็นแสนยานุภาพอันเกรียงไกรแห่งกองทัพ และเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวในศึกดานุภาพและเห็นถึงพระบุญญาธิการแห่งองค์พระมหากษัตริย์ มีการเพิ่มเครื่องเฉลิมราชอิสริยยศ เครื่องราชูปโภค เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวน เวดล้อมด้วยหมู่พลพลพยุหเสนา มักโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดกระบวนพยุหยาตราในพระราชพิธีพระราชดำเนินเสียบพระนครในคราวบรมราชาภิเษก พระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน เสด็จไปนมัสการรอยพระพุทธรูปที่สระบุรี การอัญเชิญพระพุทธรูป และการพระบรมศพ เป็นต้น และในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ปรากฏหลักฐานภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดประดู่ทรงธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นภาพกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2200 ปรากฏมีเครื่องดนตรีประกอบในริ้วกระบวนคือ กลองชนะ และยังได้ปรากฏรูปแบบกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารคบนภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดยม จังหวัดกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดให้พระยาโบราณราชธานินทร์จำลองภาพมาเก็บไว้ คัดลอกวาดลายตามขนาดเดิมและระบายสีเหมือนเดิมทุกประการลงในสมุดไทยขาว แต่ในภาพจำลองกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารคที่วัดยมไม่ปรากฏมีเครื่องดนตรี (Papaiwat, 2022, online)

ภาพ 2 ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังวัดประดู่ทรงธรรม (ขวา) ภาพจำลองกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช วัดยม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่มา : Papaiwat, 2022, online.

ในกาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง หรือกาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง งานพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศ ทรงพระนิพนธ์ขึ้นคราวตามเสด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศไปทรงนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทสระบุรี ซึ่งเนื้อหาของกาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดงกล่าวถึงขบวนพยุหยาตราทางสถลมารค ตั้งแต่ขึ้นจากท่าเจ้าสนุก เดินทางรอนแรมไปโนนป่า จนถึงธารทองแดง และดำเนินขบวน อันเป็นดำเนินที่ประทับที่ทรงโปรดให้บูรณะใหม่ ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ระหว่างการเดินทางกวีพรรณนาถึงสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็น และมีการกล่าวถึงเรื่องดนตรีประกอบในริ้วขบวนเสด็จพระราชดำเนินของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ดังความตอนหนึ่งว่า

“...เครื่องสูงเพราเพริศพราย ชมชุมสายซ้ายขวาเคียง ธงไชยธงฉานเรียง ปีกลอง
ชนะตะเตงครีมีฯ กลองทองตีครุ่มครีมี เดินเรียง จ่าตะเตงเตงเสียง ครุ่มครีมี
เสียงปี่ รี่เรื่อยเพียง กระเวก แตรรันแตรรันแตรฝรั่งขึ้น หูหู่หู่เสียงสังข์ ฯ...”

(The Fine Arts Department, 2013, online)

ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ แต่ไม่มีบันทึกถึงพระราชพิธีปราบดาภิเษกและพระราชพิธีเสด็จยาตราทางสถลมารค โดยในพระราชพงศาวดารจดไว้เพียง “วันอังคาร เดือนอ้าย แรม 4 ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก เพลาเช้าโมงเศษเสด็จออก ณ ท้องพระโรง พร้อมด้วยท้าวพระยามุขมนตรีทั้งหลายผู้ใหญ่ผู้น้อย เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทโดยอันดับ วันเวลาไปตรงกับวันที่ 28 ธันวาคม พุทธศักราช 2311 นับเป็นวันเสด็จขึ้นครองราชย์” ในนิราศกวางตุ้ง หรือ นิราศพระยามหามุนีภาพไปเมืองจีน โดยแต่งขึ้นในปลายรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้กล่าวถึงสิ่งมงคลดีงามแทนเครื่องราชเบญจกุธภัณฑ์ความว่า (The Fine Arts Department, 2019, online)

จึงตั้งใจให้พระองค์ทรงนั่ง	บัลลังก์รัตนพระกรรมฐาน
ให้ทรงเครื่องนพรัตน์ขวาล	พระขมฉานแทนเบญจกุธภัณฑ์
เอาพระไตรลักษณ์ทรงเป็นมงกุฎ	กิ่งงามสุดยอดฟ้าสุธาสวรรค์
เอาพระศีลสุจริตในกิจธรรม	เป็นสุวรรณเนาวรัตน์สังวาล

ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังระเบียงคด วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง เรื่องรามเกียรติ์ (ห้องที่ 76) เล่าเรื่องกองทัพของพระอินทร์ ตอนที่อินทรีชิวตงอุบายแปลงกายเป็นพระอินทร์พร้อมบริวารยกกำลังพลไปยังสนามรบ พระลักษมณ์และไพร่พลหลงเล่ห์กลนึกว่าเป็นขบวนเสด็จพระราชดำเนินของพระอินทร์ จึงมองอย่างเพลิดเพลิด แสดงให้เห็นถึงการเนรมิตริ้วกระบวนเสด็จของพระอินทร์ได้อย่างวิจิตรพิสดาร มีธงสามชายซ้ายขวา กลองมโหระทึก จ่าปี่ จ่ากลอง แตรฝรั่ง แตรงอน สังข์ กลองชนะเขียวลายเงิน กลองเงิน กำกับพระแสงระหว่างเครื่องหน้า ฉัตรเครื่องสูง หักทองขวาง พระเกี้ยวพาท์ พระเสมาธิปัต พระฉัตรชัย พราหมณ์เป่าสังข์

ภาพ 3 (ซ้าย) ขบวนพระอินทร์ยกทัพ เรื่องรามเกียรติ์ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (ขวา) เทโวโรหณะ เล่าเรื่องตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ที่มา : Prapanpong, 1929, online.

นอกจากนี้ยังปรากฏภาพวาดจิตรกรรมฝาผนัง บนพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ตอน “เทโวโรหณะ” คือ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เป็นตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ขบวนเทพบริวารมาร่วมส่งเสด็จพระพุทธเจ้าร่วมบรรเลงดนตรีรับส่งเสด็จอย่างเอิกเกริก ภาพจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าว เขียนขึ้นเมื่อครั้งแรกสร้างพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อปีพุทธศักราช 2338 รูปแบบทางศิลปะบนจิตรกรรมฝาผนัง จึงเป็นรูปแบบศิลปกรรมในสมัยอยุธยา และในลิลิตพยุหยาตราเพชรพวงของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้นิพนธ์ขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2340 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเสด็จพยุหยาตราในสมัยกรุงศรีอยุธยา นับเป็นวรรณคดีที่ให้ความรู้ในทางโบราณคดีเกี่ยวกับโบราณราชประเพณีที่สำคัญเรื่องหนึ่ง ปรากฏเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบในรั้วกระบวนทั้งทางชลมารคและสถลมารค ดังปรากฏในโคลงพยุหยาตราขบวนคเชนทร์พยุห้อัสดรพยุห์ ดังความตอนหนึ่งว่า

“...แตรงสังข์ประนังแซ่ซ้อง เสียงसार วิเวกวนะดงดล เถื่อนถ้อง ดนตรีตีดบรรลน

สังคีต ขานแข่งเสียงกลองฆ้อง ครั้นครั้นไพรพนมา...” (Phra Klang, 2006, online)

และในสมัยรัชกาล พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 มีบันทึกในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ว่ามีการเสด็จเสียบพระนคร ยাত্রาระขบวนแห่ทักษิณาวัตรอบพระบรมมหาราชวัง เมื่อปีพุทธศักราช 2328 สันนิษฐานว่าเป็นการจัดพิธีเช่นเดียวกับที่เคยในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งไม่มีรายละเอียดของพระราชพิธีที่ชัดเจน ต่อมาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ก็ทรงให้มีการเสด็จเสียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราตามโบราณราชประเพณี ทางเดินกระบวนแห่เสด็จเสียบพระนครครั้งนั้น ออกประตูวิเศษไชยศรี ประทับกษิณพระบรมมหาราชวัง ไปเลี้ยวป้อมเผด็จดักษกร แล้วตรงไปจนถึงสะพานข้ามคลองตลาด ดังตอนความหนึ่งที่กล่าวถึงเครื่องดนตรีประกอบรั้วกระบวนว่า

“...กรมพระตำรวลสวนแต่งตัวมุ่งสนับเพลามุ่งผ้าเกี่ยวกับคตเจียรระบาด ไล่เลื้อยเทศสมประคำ

โพกผ้าขลิบครุฑสายพายุกระบี่ ในระหว่างกระบวน 4 สายตอนนี้ พวกกองชนะ

ล้วนแต่งกางเกงและหมวกแดง 100 คู่ เดินเป็น 3 แถวข้างใน มีจำปี จำกลอง

แล้วแตรงฝรั่ง แตรงอน สังข์...” (Damrong Rajanuphap, 2014, online)

ในพระนิพนธ์เรื่องลิลิตกระบวนพยุหยาตราสถลมารคและชลมารค หรือมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “โคลงขบวนแห่กฐิน” ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส นับว่าเป็นวรรณคดีชิ้นเอกของไทยเรื่องหนึ่งที่ได้มีการพรรณนาแบบแผนการจัดรั้วกระบวนพยุหยาตราในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ไว้อย่างครบถ้วนในโคลงได้พรรณนาถึงเครื่องดนตรีที่ปรากฏในขบวนแห่เสด็จพยุหยาตราสถลมารคน้อยแห่งผ้าไตรพระภุชงค์น
ตั้งความตอนหนึ่งคือ กลองชนะแตรฝรั่งด้วย แตรรอง สังข์เออย ตำรวจแปดกรมนิกร ฝ่ายหน้า ฝ่ายหลังแปดเหล่าสลอน
แหนแห่ บริรักษ์ไทยเรศพล้า เลือกล้วนพลหลวงฯ (Paramanuchitchinorot, Krom Phra, 1915, online) นอกจากนี้
สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงนิพนธ์ไว้ว่า กระทบนแห่งพระภุชงค์นพยุหยาตราทางสถลมารค
ในสมัยรัชกาลที่ 3 ประกอบด้วยกระทบนเดินเท้า กระทบนข้าง กระทบนม้า และกระทบนรถ ประทับพระมหาพิชัยราชรถ
ซึ่งกระทบนดังกล่าวนี้ได้สืบทอดมาตั้งแต่สมัยอยุธยาและได้ยกเลิกไปในรัชกาลถัดมา (Paramanuchitchinorot,
Krom Phra, 1985, online) และในพระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก รัชกาลที่ 4
ในปีพุทธศักราช 2394-2411 ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ได้กล่าวถึงการเสด็จพระราชดำเนินเลียบบพระนครทางสถลมารค
อย่างวิจิตรพิสดาร และได้ปรากฏเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบในริ้วขบวนพยุหยาตราหลายชนิด มีกลองชนะ กลองเงิน กลองทอง
กลองมโหระทึก สังข์ แตรรอง แตรฝรั่ง เครื่องประโคม และเครื่องสูง นอกจากนี้ยังมีขลุ่ย พระสุริยา อภิรัฐมนตรี
มีมหาดเล็กเชิญพระแสงเดินตามหว่างเครื่องสูง กระทบนหน้ากระทบนหลังตั้งกองคอยรับเสด็จ (Thipakomwong, 1934, online)

ต่อมาในแผ่นดินสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้จัด
พระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินเลียบบพระนครทางสถลมารคเช่นเดียวกับในรัชกาลที่ผ่านมา และเมื่อถึงครั้งสมัยแผ่นดิน
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม จัดพระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนิน
เลียบบพระนครทางสถลมารคเช่นเดียวกัน แต่ให้เปลี่ยนเส้นทางยাত্রาระบวนพยุหยาตรา (ใหญ่) สถลมารค เลียบพระนคร
ใหม่ ออกจากพระบรมมหาราชวัง เคลื่อนไปตามถนนหน้าพระธาตุ ถนนราชินี หยุตกระทบน ณ ปลับพลาทองสนามหลวง
และในสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ได้เสด็จ
พระราชดำเนินโดยกระทบนพยุหยาตรา (ใหญ่) ไปยังวัดบวรนิเวศวิหารและวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามโดยสถลวิถี
เช่นเดียวกับในรัชกาลก่อนหน้า และในรัชกาลนี้ได้มีการวางหลักเกณฑ์การจัดกระทบนสำหรับเสด็จพระราชดำเนินพยุ
หยาตราขึ้นใหม่โดยแบ่งเป็น 9 กระทบนคือ กระทบนพยุหยาตราสถลมารค 4 กระทบน และกระทบนพยุหยาตรา
ชลมารค 5 กระทบน กระทบนพยุหยาตราสถลมารค 4 กระทบน ประกอบด้วย กระทบนพยุหยาตราทางสถลมารค (ใหญ่)
กระทบนพยุหยาตราทางสถลมารค (น้อย) กระทบนราบใหญ่ และกระทบนราบน้อย ในโคลงลิลิตสุภาพตำรับพระบรมราชาภิเษก
เล่มปลาย ที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ฯ ทรงนิพนธ์ ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระ
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปีพุทธศักราช 2468 กล่าวถึงริ้วกระทบนเสด็จพระราชดำเนินสู่พระศรีรัตนศาสดาราม โดยกระทบน
พยุหยาตราใหญ่ ซึ่งได้ปรากฏเครื่องดนตรีประกอบในริ้วกระทบนคือ มีกลองชนะเงิน 40 ทอง 40 รวม 80 เดินริ้วสายใน
จำปีจำกลอง (เปิงมาง) 2 แตรสังข์ ต่อกลอง เดินเป็นแถว 4 สาย แตรรอง 20 แตรฝรั่ง 32 สังข์ 4 (Prapanpong, 1929,
online) ส่วนสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ไม่มีกระทบนพยุหยาตรา

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9
ไม่มีการเสด็จเลียบบพระนครคราวบรมราชาภิเษก มีแต่จัดเป็นขบวนราบใหญ่ เสด็จพระราชดำเนินจากเกยหน้าพระทวาร
เทเวศร์รักษา พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ไปประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภก ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
และถวายบังคมพระบรมรูปที่ปราสาทพระเทพบิดร และในคราวพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 3 รอบ 7 ธันวาคม
ปีพุทธศักราช 2506 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินเลียบบพระนครโดยกระทบนพยุหยาตรา
สถลมารค นับเป็นการฟื้นฟูพระราชพิธีขึ้นอีกครั้ง หลังจากที่ได้จัดครั้งสุดท้ายในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ 7 ซึ่งในการจัดกระทบนทหารนำและตามเสด็จพระราชดำเนินแต่เดิม อาจมีทั้งกระทบนข้าง กระทบนม้า
และกระทบนเดินเท้า และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การจัดกระทบนพยุหยาตราทางสถลมารคด้วยกระทบนข้างและกระทบนม้า

ได้เลื่อนหายลงไปมาก คงเหลือแต่กระบวนเดินเท้าเป็นสำคัญ ซึ่งกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารคในสมัยแผ่นดินกรุงอยู่ชยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ สามารถแบ่งการจัดกระบวนออกเป็น 2 อย่างคือ กระบวนพยุหยาตราใหญ่ (สถลมารค) และกระบวนพยุหยาตราหน้า (สถลมารค) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กระบวนพยุหยาตราใหญ่ (สถลมารค)

กระบวนพยุหยาตราใหญ่ ถือเป็นริ้วกระบวนพระบรมราชอิสริยยศสำหรับพระมหากษัตริย์ในการเสด็จพระราชดำเนินเลียบบพระนคร ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกและเสด็จพระราชดำเนินในการพระราชพิธีอื่น ๆ โดยมีแบบแผนธรรมเนียมมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ถือว่าเป็นริ้วกระบวนที่ใหญ่และงดงามสมพระเกียรติยศทุกประการ กระบวนพยุหยาตราใหญ่มีริ้วกระบวนแบ่งออกได้เป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 กระบวนนำมีทหารกรมกองต่าง ๆ เดินเรียง 8 ตอนที่ 2 เป็นกระบวนพระราชอิสริยยศ และตอนที่ 3 เป็นกระบวนหลัง กระบวนนำแต่เดิมจะเป็นทหารเหล่าต่าง ๆ ในแต่ละรัชกาล เมื่อครั้งต้นกรุงรัตนโกสินทร์มีการใช้อาสาเหล่าต่าง ๆ แต่งกายถืออาวุธเข้าร่วมในกระบวนพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่าได้ปรากฏมีเหล่าทหารอาสา 9 เหล่า เช่น อาสาเกณฑ์หัดพื้น อาสาธนูตะพาย อาสาโล่ล้อมวัง เป็นต้น (King Rama III, Nangklao, 1973, p. 34) โดยในสมัยโบราณใช้เดินประกอบจังหวะกลอง และในสมัยปัจจุบัน มีวงดุริยางค์บรรเลงนำขบวน มีทหารรักษาพระองค์เดิมในขบวนนำ ส่วนกระบวนพระราชอิสริยยศยังคงยึดตามอย่างโบราณราชประเพณี ผู้เข้าประกอบในริ้วกระบวนนี้ จะต้องแต่งกายแบบอย่างโบราณเป็นส่วนใหญ่ แบ่งริ้วกระบวนเป็นสองริ้วคือริ้วซ้ายและริ้วขวาเดินแยกคนละฟากถนน และในริ้วหนึ่งจัดกระบวนเดินเท้าสี่สาย ในส่วนของกระบวนพระราชอิสริยยศนี้จะเป็นส่วนที่มีเครื่องดนตรีประกอบ เช่น มโหระทึก กลองชนะเขียวลายเงิน กลองเงิน กลองชนะแดงลายทอง และกลองลายทอง จำปี จำกลอง 2 แตรฝรั่ง 2 แตรงอน สังข์ และกรับ ซึ่งในกระบวนหลังสมัยก่อนใช้ทหารเหล่าต่าง ๆ เช่นเดียวกับกระบวนนำ เรียกว่าเสนากอง และปัจจุบันมีวงดุริยางค์ตามอยู่ท้ายขบวนอีกด้วย

การพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรเมื่อ ปีพุทธศักราช 2560 ได้มีขบวนพยุหยาตราทางสถลมารคหลายขบวน นับตั้งแต่ริ้วกระบวนที่ 1 คือ การเชิญพระโกศทองใหญ่โดยพระยานมาศสามลำคานจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ริ้วขบวนที่ 2 คือ การเชิญพระโกศทองใหญ่ขึ้นประดิษฐานในบุษบกพระมหาพิชัยราชรถ เข้าสู่พระเมรุมาศ ริ้วขบวนที่ 3 การเชิญพระโกศทองใหญ่ลงจากพระมหาพิชัยราชรถ ประดิษฐานพระโกศทองใหญ่บนราชรถปืนใหญ่ ริ้วขบวนที่ 4 เชิญพระโกศพระบรมอัฐิขึ้นประดิษฐานในบุษบกพระที่นั่งราชนทรยาน และเชิญพระบรมราชสรีรางคารขึ้นประดิษฐานในพระที่นั่งราชนทรยานน้อยจากพระเมรุมาศเข้าสู่พระบรมมหาราชวัง ริ้วขบวนที่ 5 เชิญพระโกศพระบรมอัฐิโดยพระที่นั่งราชนทรยานไปประดิษฐานพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท และริ้วขบวนที่ 6 ขบวนกองทหารม้า เชิญพระบรมราชสรีรางคารทั้งหมดจากพระศรีรัตนเจดีย์ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยรถยนต์พระที่นั่ง ออกจากพระบรมมหาราชวังไปบรรจ ุณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร และวัดบวรนิเวศราชวรวิหาร แต่ละริ้วขบวน มีรายละเอียดซับซ้อนที่แตกต่างกัน เครื่องดนตรีที่ปรากฏในริ้วขบวนประกอบด้วย กลองชนะแดงลายทอง 140 กลองชนะเงิน 20 กลองชนะทอง 20 จำปี 2 จำกลอง 2 แตรฝรั่ง 20 แตรงอน 28 สังข์ 4 โดยมีกรับให้อาณัติสัญญาณในการเคลื่อนขบวน ประกอบตลอดเวลา มีวงดุริยางค์บรรเลงนำขบวน และมีวงดุริยางค์บรรเลงตาม (Royal Thai Government Gazette, 2017, pp. 46-47)

ภาพ 4 รั้วขบวนการเชิญพระโกศทองใหญ่ สู่มณฑลพิธีท้องสนามหลวง ในพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ที่มา : The Television of Thailand, 2017, online.

กล่าวได้ว่า ระเบวณรบพในสมัยรัตนโกสินทร์ มีต่างกัน 4 อย่าง คือ 1) ระเบวณเดิน 8 สายเรียกว่า พุพหยาตราใหญ่ ใช้แห่เสด็จเลียบพระนครในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก 2) ระเบวณเดิน 4 สาย เรียก พุพหยาตรา (สามัญ) มีเครื่องสูง กลองชนะแตรสังข์ แห่เสด็จในงานใหญ่ เช่น เสด็จไปทอดผ้าพระกฐิน 3) ระเบวณเดิน 2 สาย มีเครื่องสูงกลองชนะแตรสังข์ เรียกพุพหยาตราน้อย แห่เสด็จในงานวิสามัญเป็นงานไม่ใหญ่ และ 4) ระเบวณเดิน 2 สาย ไม่มีเครื่องสูง เรียกแต่ว่า ระเบวณรบพ แห่เสด็จโดยปกติ และในสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเฉลิมพระราชมณเฑียร เมื่อปีพุทธศักราช 2453 ก็ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังวัดพระศรีรัตนศาสดารามโดยระเบวณรบพ แต่เมื่อคราวพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช ในปีพุทธศักราช 2454 กลับทรงเสด็จพระราชดำเนินไปยังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม อย่างเต็มยศเป็นระเบวณพุพหยาตราใหญ่

ระเบวณพุพหยาตราน้อย (สถลมารค)

ระเบวณพุพหยาตราน้อยนั้นมีรั้วระเบวณแบ่งออกได้เป็น 3 ตอนเช่นเดียวกับระเบวณพุพหยาตราใหญ่ คือ ระเบวณนำ เป็นระเบวณพระราชอิสริยยศ และระเบวณหลัง แต่ลดจำนวนลง เช่น กลองโมหะทีกนำระเบวณลดจำนวนลงเหลือสอง กลองชนะ ลดลงเหลืออย่างละสอง แตรฝรั่ง แตรงอน สังข์ ลดจำนวนลงอย่างละครึ่งหนึ่ง เครื่องสูงหน้า เครื่องสูงหลัง ลดจำนวนใช้เพียงชุดเดียว คือ ฉัตร 5 ชั้น ใช้เป็นเครื่องสูงหน้า 3 คู่ หลัง 2 คู่ รวม 5 คู่ บังแตรกลับฉัตร 5 ชั้น หน้า 2 คู่ หลัง 1 คู่ ฉัตร 7 ชั้น เป็นต้น ระเบวณพุพหยาตราน้อย ถือเป็นระเบวณพระบรมราชาอิสริยยศสำหรับพระมหากษัตริย์ในการเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร หรือ ในการพระราชพิธีอื่น ๆ เช่น เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภก ไปถวายบังคมพระบรมรูปที่ปราสาทพระเทพบิดร ไปถวายผ้าพระกฐินตามพระอารามหลวงที่สำคัญต่าง ๆ ใกล้พระบรมมหาราชวัง (Office of the Learning Park, 2007, online)

ดนตรีประกอบขบวนพุพหยาตราทางสถลมารคในปัจจุบัน พุทธศักราช 2562

ตามโบราณราชประเพณีการเป็นพระมหากษัตริย์โดยสมบูรณ์จะต้องทรงรับการบรมราชาภิเษก เฉลิมพระปรมาภิไธยเป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อันเป็นพระราชพิธีสำคัญยิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมจารีตอันงดงามของชาติ และเป็นการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ทรงพระเกียรติยศสูงสุดสมกับที่ทรงเป็นพระมิ่งขวัญของปวงชนชาวไทยตลอดกาล สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ระหว่างวันที่ 4-6 พฤษภาคม พุทธศักราช 2562 เพื่อความเป็นสวัสดิมงคลแก่บ้านเมืองและเป็นที่ปิติยินดีแก่ประชาชนทั่วหล้า ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญและศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่งที่จะต้องจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ของชาติ (Kreangam,

2019, online) ในวันที่ 6 พฤษภาคม พุทธศักราช 2562 เป็นการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมพระนครโดยขบวนพยุหยาตราทางสถลมารคใหญ่ เพื่อให้ประชาชนได้ร่วมกันถวายพระพรชัยมงคลและชื่นชมพระบารมี หลังจากว่างเว้นมานานเกือบ 60 ปี ดังปรากฏความตอนหนึ่งในหมวกกำหนดการว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ฉลองพระองค์ครุย สายสะพายจักรี สายสร้อยจุลจอมเกล้า ทรงพระมาลาเส้าสูง และทรงพระแสงขรรค์ชัยศรี ประทับพระราชยานพุดตานทอง เสด็จออกจากเกยพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกข์ปราสาท ขวพนักงานประโคมมโหระทึก แตร ทหารกองเกียรติยศ 3 เหล่าทัพ ถวายความเคารพ วงดุริยางค์บรรเลง เพลงสรรเสริญพระบารมี ทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ ยิงปืนใหญ่เฉลิมพระเกียรติฝ่ายละ 21 นัด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนพยุหยาตราทางสถลมารคตามโบราณราชประเพณี ออกจากพระบรมมหาราชวังทางประตูวิเศษไชยศรี” (Royal Thai Government Gazette, 2019, p. 16) โดยได้ปรากฏเครื่องดนตรีประกอบในริ้วขบวนพยุหยาตราทางสถลมารคใหญ่ ดังนี้

ตาราง 1 รายละเอียดเครื่องดนตรีในกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารคใหญ่ พุทธศักราช 2562

ริ้วขบวนพยุหยาตราทางสถลมารคใหญ่ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562		
ดนตรีในขบวนหน้า		
ตำแหน่ง	จำนวน/คน	บทบาทหน้าที่
วงดุริยางค์วงนำ (โยธวาฑิต)	127	บรรเลงเพลงพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จำนวน 6 บทเพลง ได้แก่
แถวที่ 1 ทโรมโบน		- เพลงมาร์ชธงไชยเฉลิมพล
แถวที่ 2 ยูโฟเนียม		- เพลงมาร์ชราชวัลลภ
แถวที่ 3 เฟรนช์ฮอร์น		- เพลงใกล้รุ่ง
แถวที่ 4 ทรัมเบ็ต		- เพลงยามเย็น
แถวที่ 5 ทรัมเบ็ต		- เพลงสรรเสริญเสือป่า (พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต)
แถวที่ 6 มี 1) กลองเล็ก 2) ฉาบ 3) กลองใหญ่		- เพลงสรรเสริญพระนารายณ์ (ไม่ปรากฏนามผู้แต่งแต่ปรากฏหลักฐานในจดหมายเหตุลาอุแบร์ และเป็นเพลงที่มีทำนองคล้ายกับเพลงสายสมรของร้อยเอกฟูสโก (Captain M.Fusco) ครูแตรในสมัยรัชกาลที่ 5)
แถวที่ 7 อัลโต แซกโซโฟน		
แถวที่ 8 เทเนอร์ แซกโซโฟน		
แถวที่ 9 คลาริเน็ต		
แถวที่ 10 ซูซาโฟน		
ดนตรีในขบวนพระบรมราชอิสริยยศ		
ตำแหน่ง	จำนวน/คน	บทบาทหน้าที่
มโหระทึก	20	คนหาม 16 คนตี 4 (กลอง 4 ใบ)
กลองชนะ เขียวลายเงิน	40	เดินในริ้วซ้ายสายใน
กลองชนะ แดงลายทอง	40	เดินในริ้วซ้ายสายนอก
กลองชนะ เงิน	40	เดินในริ้วขวาสายใน
กลองชนะ ทอง	40	เดินในริ้วขวาสายนอก
จำปี (ปีไฉน)	2	ทำหน้าที่บรรเลงในการเดินกระบวน เพลงที่ใช้มีเพลงปฐม เพลงแขกไพร เพลงสมิงทอง และขึ้นพลับพลา
จำกลอง (เปิงมาง)	2	ทำหน้าที่ตีเปิงมางให้จังหวะการประโคมกลองชนะทั้งสารวัตรกลองจำปีจำกลองเดินในแนวกึ่งกลาง ระหว่างริ้วกลองชนะ
แตรฝรั่ง	20	เดินเป็นคู่ต่อจากกลองชนะ ริ้วละ 5 คู่
แตรรอง	32	เดินเป็นคู่ต่อจากแตรฝรั่ง ริ้วละ 8 คู่
สังข์	8	เดินเป็นคู่ต่อจากแตรรอง ริ้วละ 2 คู่
กรับสัญญาณ	1	ตีให้อาณัติสัญญาณ

ตาราง 1 (ต่อ)

ริ้วขบวนพยุหยาตราทางสถลมารคใหญ่ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562		
ดนตรีในขบวนหลัง		
ตำแหน่ง	จำนวน/คน	บทบาทหน้าที่
วงดุริยางค์ตาม (โยธวาทีต)	127	บรรเลงเพลงพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จำนวน 6 บทเพลง ได้แก่
แถวที่ 1 ทโรมโบน		- เพลงมาร์ชธงไชยเฉลิมพล
แถวที่ 2 ยูโฟเนียม		- เพลงมาร์ชราชวัลลภ
แถวที่ 3 เฟรนช์ฮอร์น		- เพลงใกล้รุ่ง
แถวที่ 4 มี 1) กลองเล็ก 2) ฉาบ 3) กลองใหญ่		- เพลงยามเย็น
แถวที่ 5 อัลโต แซกโซโฟน		- เพลงสรรเสริญเสื่อป่า
แถวที่ 6 ทรัมเป็ต		- เพลงสรรเสริญพระนารายณ์
แถวที่ 7 ทรัมเป็ต		
แถวที่ 8 มี 1) เทเนอร์ แซกโซโฟน 2) บาริโตนแซกโซโฟน		
แถวที่ 9 คลาริเน็ต		
แถวที่ 10 มี 1) ซูซาโฟน 2) อีแฟล็ต คลาริเน็ต 3) ปิคโคโล		

เครื่องดนตรีที่ปรากฏในริ้วขบวนเสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารคด้วยขบวนพยุหยาตราใหญ่ เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562 มีริ้วกระบวนแบ่งออกได้เป็น 3 ตอน คือ ขบวนนำ ขบวนพระราชอิสริยยศ และขบวนหลัง โดยมีเครื่องดนตรีบรรเลงแทรกอยู่ในแต่ละตอน คือขบวนนำ มีวงดุริยางค์วงนำมีเครื่องดนตรีอยู่ 11 ชนิด เป็นเครื่องเป่าและเครื่องตี จำนวน 127 คน กระบวนพระราชอิสริยยศ มีเครื่องดนตรีประโคมอยู่ 8 ชนิด เป็นเครื่องเป่าและเครื่องตี จำนวน 165 คน และขบวนหลัง มีวงดุริยางค์วงตามมีเครื่องดนตรีอยู่ 14 ชนิดเป็นเครื่องเป่าและเครื่องตี จำนวน 127 คน

ภาพ 5 ขบวนพยุหยาตราทางสถลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562
ที่มา: The Television of Thailand, 2019, online.

และในพระราชพิธีเบื้องต้นปลาย เสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนครโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562 ออกจากท่าวาสุกรีไปตามชลวิถีท้องน้ำเจ้าพระยา เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์เข้าเทียบสะพานฉนวนประจําท่าราชวรดิฐ เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปประทับพระราชยานพุดตานทอง ทรงพระแสงขรรค์ชัยศรี ยাত্রาเสด็จย้ายไปตามถนนมหาราช เลี้ยวขวากลับหน้าพระลาน เลี้ยวขวาเข้าพระบรมมหาราชวังทางประตูพิเศษไชยศรี ประตูพิมานไชยศรี เทียบพระราชยานพุดตานทองที่เกยพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท กระบวนพยุหยาตราในครั้งนี้นี้ราชกิจจานุเบกษาเรียกว่า “ขบวนราบ” มีริ้วขบวน 3 ตอน เช่นเดียวกับกับขบวนพยุหยาตราใหญ่ คือ กระบวนนำ มีวงดุริยางค์วงนำ โดยมีเครื่องดนตรีอยู่ 11 ชนิด

จำนวน 77 คน ขบวนพระราชพิธีสรีเยศ มีเครื่องดนตรีประโคมอยู่ 8 ชนิด เป็นเครื่องเป่าและเครื่องตี จำนวน 115 คน และขบวนหลัง มีเครื่องดนตรีอยู่ 14 ชนิดเป็นเครื่องเป่าและเครื่องตี จำนวน 127 คน (Royal Thai Government Gazette, 2020, pp. 7-33)

เครื่องดนตรีที่ปรากฏในริ้วขบวนพยุหยาตราทางสถลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562 มีอยู่ด้วยกันดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเครื่องประโคม ได้แก่ วงแตรสังข์กระทัมโหระทึก ประกอบด้วย 1) แตรฝรั่ง มีลักษณะปากบานคล้ายดอกกลีฟอง ในหนังสือกฎหมายโบราณเรียกแตรชนิดนี้ว่า "แตรกลางโพง" และในหมายรับสั่งครั้งรัชกาลที่ 1 เรียกว่า "แตรวิลันดา" ซึ่งเป็นแตรที่ชาวฮอลันดาเข้ามาในสยามตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยใช้ประโคมเวลาเสด็จพระราชดำเนิน ขบวนพยุหยาตรา 2) แตรงอน มีรูปร่างโค้งงอน ตอนปลายบาน แตรประเภทนี้ได้แบบอย่างมาจากอินเดีย ปัจจุบันแตรงอนใช้เป่าร่วมกับสังข์ 3) สังข์ เป็นเครื่องเป่าที่ทำจากเปลือกหอยสังข์ ที่มีความสำคัญมาแต่โบราณตามอย่างอิทธิพลของพราหมณ์ ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในงานที่เป็นมงคลต่าง ๆ เช่น เป่าให้เกิดเสียงก้องกังวาน ใช้เป็นทั้งเครื่องดนตรี และการส่งสัญญาณตามความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ และ 4) กลองมโหระทึก เป็นกลองหน้าเดียว หล่อด้วยโลหะผสม ประกอบด้วย ทองแดง ตะกั่ว และดีบุก ปัจจุบันยังคงใช้ตีประโคมร่วมกับแตรสังข์ ในงานพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น ในโอกาสที่พระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตรา หรือใช้ในการเสด็จออกขุนนาง ถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญของผู้ปกครองแผ่นดิน ปรากฏในจารึกวรรณคดีเรื่องตุมภิกขุในสมัยสุโขทัย กล่าวว่ามีการใช้กลองมโหระทึกกันแล้วในสมัยนั้น เรียกว่า "มโหระทึก" ส่วนในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการกล่าวถึงกลองมโหระทึกในกฎหมายโบราณ มีชื่อเรียกว่า "หริทิก" ใช้ตีประกอบในงานพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์และที่เกี่ยวข้องกับความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดิน เจ้าพนักงานที่ทำหน้าที่ตีกลองมโหระทึก มีตำแหน่งเป็น "ขุนดนตรี" จนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้เรียกชื่อกลองดังกล่าวว่า "มโหระทึก" และเรียกต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และ 5) กรับพวง ใช้ตีให้สัญญาณบ่งบอกว่าพิธีการกำลังจะเริ่มขึ้น ใช้ในพระราชพิธีที่พระมหากษัตริย์เสด็จออกมหาสมาคมและพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับขบวนพยุหยาตรา ซึ่งมหาดเล็กจะรวิรับทั้งหมด 3 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการบ่งบอกให้เจ้าพนักงานเตรียมความพร้อมในการออกยাত্রาขบวน ครั้งที่ 2 เป็นการบอกให้ขบวนเริ่มแบกเชือกหรืออาวุธ และครั้งที่ 3 เป็นสัญญาณในการเริ่มเคลื่อนริ้วขบวน

2. กลุ่มเครื่องบรรเลง ได้แก่ วงปี่ชวา กลองชนะ ประกอบด้วย 1) ปี่ชวา เป็นเครื่องเป่าชนิดหนึ่งที่ทำเนติเสียงจากการสั่นสะเทือนของลิ้นปี่ สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลและดัดแปลงมาจากปี่ของอินเดีย โดยเข้ามามีบทบาทในพระราชพิธีมาตั้งแต่ครั้งอยุธยาตอนต้น ใช้ประโคมในขบวนพยุหยาตราทางสถลมารคเท่านั้น ปัจจุบันใช้ในพระราชพิธีอื่น ๆ ด้วย เช่น ประโคม ในกระบวนแห่พระราชพิธีแรกนาขวัญ เป็นต้น 2) เปิงมาง เป็นกลองสองหน้า ใช้ตีนำกลองชนะในขบวนเสด็จพยุหยาตรา หรือตีประโคมประจำพระบรมศพเป็นต้น คนตีเปิงมางนำกลองชนะ เรียกว่า "จ่ากลอง" คู่กับคนเป่าปี่ซึ่งเรียกว่า "จ่าปี่" และ 3) กลองชนะ มีรูปร่างและส่วนประกอบเช่นเดียวกับกลองแขกและกลองมลายู แต่ตัวกลองจะมีขนาดสั้นและอ้วนกว่า จุดเด่นคือมีการทาสีเขียว เขียนลายสีเงินไว้ที่ตัวกลองและที่หน้ากลองด้วย เวลาตีใช้ไม้จิ้มจิ้งเหลนตีเหมือนกลองมลายู แต่เดิมคงใช้กลองชนิดนี้เป็นจังหวะ ในการฝึกหัดเพลงอาวุธสำหรับทหาร จึงเรียกชื่อว่า "กลองชนะ" เพื่อเป็นมงคลนิมิตแก่กองทัพ ในขบวนพยุหยาตราสถลมารคจะประกอบด้วยกลองชนะ 4 สี ได้แก่ กลองชนะเขียวลายเงิน กลองชนะแดงลายทอง กลองชนะเงิน และกลองชนะทอง

3. วงดุริยางค์สากล ประกอบด้วยเครื่องเป่าลมไม้ เครื่องเป่าทองเหลือง และเครื่องกระทบ ส่วนกรับพวง ใช้ตีบงบอกอานัติสัญญาณในการเริ่มต้น ได้แก่ 1) วงดุริยางค์ (โยธาวาทิต) คำว่า โยธา (พลรบ หรือ ทหาร) และ วาทิต (ดนตรีหรือผู้บรรเลง) เป็นวงเดินแถวทหาร ที่มีลักษณะการเดินบรรเลงหรือนำหน้าขบวนต่าง ๆ เครื่องดนตรี

ประกอบด้วยเครื่องเป่าลมไม้ เครื่องเป่าทองเหลือง และเครื่องกระทบ ได้แก่ ทรอมโบน, ยูโฟเนียม, เฟรนช์ฮอร์น, กลองเล็ก, กลองใหญ่, ฉาบ, อัลโตแซกโซโฟน, ทรัมเป็ต, เทเนอร์แซกโซโฟน, บาริโตนแซกโซโฟน, คลาริเน็ต, ซูซาโฟน, อีแฟล็ตคลาริเน็ต และปีคโคโล เป็นต้น

กลุ่มวงดนตรีที่ปรากฏในกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค ปรากฏอยู่ 2 กลุ่ม หลัก ๆ คือ กลุ่มเครื่องประโคม คำว่า “วงเครื่องประโคม” มีใช้ชื่อวงดนตรี แต่เป็นคำที่แสดงถึงบทบาทของวงดนตรี คือใช้ประโคมเป็นสัญญาณในปัจจุบัน มีระเบียบแบบแผนในการประสมวงเครื่องประโคม 2 ประเภท ได้แก่ วงแตรสังข์ และวงกระทั่มโหระทึก รวมทั้งกรับพวง ก็จัดอยู่ในกลุ่มวงประโคมด้วย วงประโคมคือวงดนตรีที่ใช้ประกอบงานพระราชพิธีและแสดงถึงพระราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ รวมถึงขุนนางข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ส่วนกลุ่มเครื่องบรรเลง เป็นการนำเครื่องดนตรีที่สามารถทำให้เกิดเสียงเป็นทำนองเพลงได้ เช่น วงดุริยางค์สากล ในการพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนพยุหยาตราที่สืบทอดแบบแผนกันมาตั้งแต่โบราณนั้น ทั้งที่จัดขึ้นในพระบรมมหาราชวังและนอกพระบรมมหาราชวัง จะใช้ผู้ช่วยในการบรรเลงประกอบในริ้วกระบวน เช่นเดียวกับกระบวนพยุหยาตราอย่างการรบ เพื่อให้งานพระราชพิธีใหญ่โตเอิกเกริก และเพื่อให้ราษฎรได้เห็นแสนยานุภาพอันเกรียงไกรแห่งกองทัพ และเพื่อให้เกิดศรัทธาและเห็นถึงพระบุญญาธิการแห่งองค์พระมหากษัตริย์ แต่ถ้าหากเป็นงานพระราชพิธีทั่วไปที่ไม่ใช่พระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนพยุหยาตรา ปัจจุบันมีปรากฏทั้งผู้ชายและผู้หญิงร่วมบรรเลง

สรุป

กระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค เป็นกระบวนเสด็จพระราชดำเนินทางสถลวิถีของพระมหากษัตริย์ โดยปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีที่เก่าแก่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป คือภาพแกะสลักหินปูนดำ บนผนังระเบียงคดชั้นนอกทางด้านทิศใต้ของปราสาทนครวัด แสดงเครื่องดนตรีประกอบในริ้วกระบวนเสด็จพระราชดำเนินของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 จำพวกเครื่องตี เช่น กรับ กระดิ่ง กังสดาล และในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมาเริ่มปรากฏหลักฐานเป็นบันทึกที่ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในสมัยรัตนโกสินทร์ที่แสดงรายละเอียดเครื่องดนตรีที่ปรากฏในริ้วกระบวนอย่างครบถ้วน กระบวนทัพของพระมหากษัตริย์นั้นนอกจากจะมีไพร่พลจำนวนมากแล้ว ขุนนางเครื่องเฉลิมพระราชอิสริยยศ เครื่องราชูปโภค ข้าราชการบริพารน้อยใหญ่นั้น ยังจะต้องมีดนตรีไว้คอยเสริมสร้างพระราชพิธีให้มีความยิ่งใหญ่ ซึ่งแสดงคตินิยมอันเป็นสัญลักษณ์แทนสมบัติคู่พระบารมีของพระมหากษัตริย์ ปัจจุบันดนตรีที่ปรากฏในริ้วขบวนพยุหยาตราทางสถลมารค มีอยู่ด้วยกัน 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มเครื่องประโคม และกลุ่มเครื่องบรรเลง 1) กลุ่มเครื่องประโคม ได้แก่ วงแตรสังข์กระทั่มโหระทึก ประกอบด้วย กลองมโหระทึก แตรฝรั่ง แตรองอน สังข์ กรับพวง 2) กลุ่มเครื่องบรรเลง ได้แก่ วงปี่ชวา กลองชนะ ประกอบด้วยพนักงานเป่าปี่ พนักงานตีเปิงมาง และพนักงานตีกลองชนะ และวงดุริยางค์สากล ประกอบด้วยเครื่องเป่าลมไม้ เครื่องเป่าทองเหลือง และเครื่องกระทบ

ดังนั้น กระบวนพยุหยาตราพระบรมราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์ จำต้องมีเครื่องดนตรีประโคม ประกอบบรรณทุกครั้ง โดยมีความเชื่อว่าดนตรีเป็นอาณัติสัญญาณแห่งสวรรค์ เมื่อพระมหากษัตริย์เสด็จหรือยาตราออกไปที่ใด มักจะมีเสียงดนตรีประโคมบรรเลงรับส่งเสด็จทุกครั้ง แฉกเช่นริ้วกระบวนพระบรมราชอิสริยยศของอินทระเทพ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปแห่งหนใด จะมีเหล่าทวยเทพเทวดาประโคมดนตรีประกอบดังกึกก้อง กลองมโหระทึก จำป๋่า กลองแตรฝรั่ง แตรองอน สังข์ กลองชนะเขี่ยลายเงิน กลองเงิน กำกับพระแสงระหว่างเครื่องหน้า ฉัตรเครื่องสูงหักทองขวาง พระเกวาท้า พระเสมาธิปัต พระฉัตรชัย พรหมฉัตรเป่าสังข์ ห้อมล้อมด้วยเครื่องอภิรมชুমสาย เครื่องสูงแผ่ทองแผ่ลวด

อย่างวิจิตรพิสดาร ดนตรีจึงจัดได้ว่าเป็นเครื่องประโคมประกอบพระราชอิสริยยศอย่างหนึ่งของพระมหากษัตริย์ ใช้เชิดชูพระเกียรติยศ ตลอดทั้งเป็นเครื่องเสริมสร้าง威望ยิ่งใหญ่ให้กับพระราชพิธีนั้น ๆ บ่งบอกถึงพระราชฐานะ พระราชอำนาจ และแสดงถึงพระบรมเดชานุภาพอันเกรียงไกรของพระมหากษัตริย์ ซึ่งหาผู้ใดเสมอเหมือนมิได้

เอกสารอ้างอิง

- Chaiyason, N. (2019). *Grub In the Mekong Basin Music Culture*. Dissertation, Doctor of Philosophy Program in Musicology, Khon Kaen University, Khon Kaen. (In Thai)
- Damrong Rajanuphap, Krom Phraya. (2014). *Royal Chronicle Rattanakosin, King Rama 2*. Phra Nakhon : Thai printing press at Yotse Bridge. Retrieved March 16, 2022, from <https://vajirayana.org/พระราชพงษาวดาร-กรุงรัตนโกสินทร-รัชกาลที่-๒/๕-พระราชพิธีบรมราชาภิเศก> (In Thai)
- King Rama III, Nangklao. (1973) . *Song of the Crown Prince His Majesty Phuttalertla Napalai*. Bangkok : Thai Kasem. (In Thai)
- Kreangam, W. (2019). *Collection of knowledge of the coronation ceremony*. Ministry of Culture. Bangkok : Rung Sil Printing (1977) Co., Ltd. Retrieved March 5, 2022, from https://www.m-culture.go.th/mcultureth60/download/article/article_20190216115934.pdf (In Thai)
- Manolopoulou, V. (2022). Processions in Byzantine Constantinople: the evidence from the Dresden A104. *Culture & History Digital Journal*, 11(2), e015-e015.
- Office of the Learning Park. (2007). Royal Charter procession The reign of King Narai the Great. Electronic book and document project "Treasure of the land". *Knowledge Management and Development Office (Public Organization)*. Retrieved March 5, 2022, from <http://tkapp.tkpark.or.th/stocks/content/TreasuresOfTheKingdom2015/10/document1.html> (In Thai)
- Papaiwat. (2022). *The mural painting of Wat Pradu Songtham*. Retrieved March 15, 2022, from <https://www.papaiwat.com/th/story/category/detail/id/9/iid/29> (In Thai)
- Paramanuchitchinorot, Krom Phra. (1915). *Lilit of the Kathin Tradition Procession by Grand Royal Barge*. Bangkok : Bannadit Printing. Retrieved March 5, 2022, from <https://vajirayana.org/ลิลิตกระบวนแห่พระภิกษุญายตรา-ตั้งทางสถลมารคแลชลมารค> (In Thai)
- Phra Klang, H., Chao Phraya. (2006). *Lilit Phayuya Tra Phet Phuang of Chao Phraya Phra Klang (H)*. Bangkok : Amarin Printing and Publishing. June 19, 2022, from <https://vajirayana.org/วรรณคดี-เจ้าพระยาพระคลัง-หน/ลิลิตพยุหยาตราเพชรพวง> (In Thai)
- Pleinsri, A. (2015). Royal court music in The Ratanakosin period. *The Fine and Applied Arts Journal*, 10(1).
- Prapanpong, N. (1929). *Klong Lilit Suphap, the royal recipe, the final volume. Niti script "Indra procession raises the army Ramayana story*. Retrieved March 5, 2022, from <https://www.bloggang.com/m/viewdiary.php?id=morkmek&month=03-2019&date=04&group=3&gblog=362> (In Thai)

- Royal Thai Government Gazette. (2017). *Schedule of the coronation ceremonies His Majesty King Bhumibol Adulyadej at the Royal Crematorium Sanam Luang*, 134, 56b. (In Thai)
- Royal Thai Government Gazette. (2019). *Schedule of the coronation ceremony*, B.E. 2562, 136, 13b. (In Thai)
- Royal Thai Government Gazette. (2020). *Schedule of His Majesty's Royal Promenade along the City by Grand Royal Barge Procession on The Occasion of the Coronation Ceremony*, B.E. 2562, 137, 3b. (In Thai)
- The Fine Arts Department. (2012). *Tribhumkatha, royal writing, Phaya Lithai of Phra Maha Chuay 1778*. Supporting documents Academic Seminar on “Khatraiphum: Influence on Thai Society” June 28-29, 2012 at S.D. Avenue Hotel. Retrieved June 24, 2022, from <https://vajirayana.org/ไตรภูมิภคถาฉบับถอดความ/บทที่-๕-แดนมนุชย์> (In Thai)
- The Fine Arts Department. (2013). *Literature meeting on the subject of the Buddha. "Kap Ho Klong Praphat Than Thong daeng "*. monk work Thesis of Prince Thammathibet First printing, 1923, distributed in the Royal Kathin ceremony of Phraya Paisarn Arts. Permanent Secretary celebrates the Ministry of Education at Kanchana Singhas Temple. Retrieved March 4, 2022, from <https://vajirayana.org/ประชุมวรรณคดีเรื่อง-พระพุทธรบาท/ภาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง> (In Thai)
- The Fine Arts Department. (2019). *Nirat Phraya Mahanuap goes to China Thonburi time, year of the ox, 1781 B.E.* Retrieved March 5, 2022, from <https://vajirayana.org/นิราศพระยามหานุภาพ/นิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน> (In Thai)
- The Television of Thailand. (2017). *The process of inviting a large golden urn*. Retrieved March 15, 2022, from <https://www.youtube.com/watch?v=-t6CMqRY39M> (In Thai)
- The Television of Thailand. (2019). *The Royal Kathin Land Processions on th Procession on Land in The coronation ceremony of the year 2019*. Retrieved January 27, 2022, from <https://www.youtube.com/watch?v=U7XQtSQUtk&t=22378s> (In Thai)
- Thipakornwong, Chao Phraya. (1934). *The Chronicle Rattanakosin, King Rama IV, 1851-1868, Chao Phraya Thipakornwong edition*. printed as a souvenir at the cremation ceremony Khunying Thammasarnneti (Ob Bunnag); February 17, 1934 at Wat Prayurawongsawas; Printed at the Prachan Printing House, Tha Prachan, Phra Nakhon. Retrieved March 10, 2022, from <https://vajirayana.org//พระราชพงศาวดาร-กรุงรัตนโกสินทร์-รัชชกาลที่-๔> (In Thai)